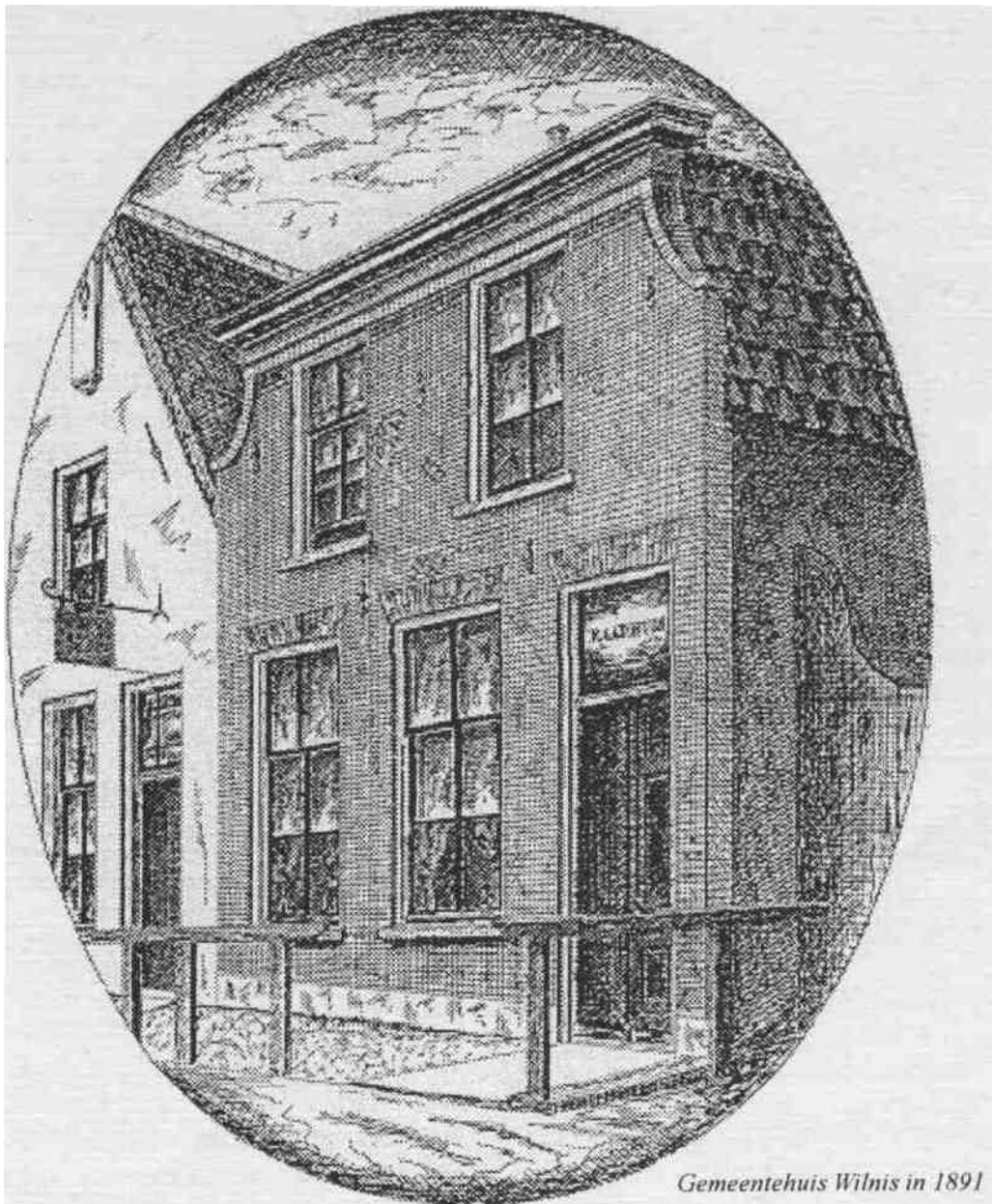

De Proostkoerier

12e jaargang nummer 2-juni 1997

Gemeentehuis Wilnis in 1891

Historische Vereniging 'De Proosdijlanden'

De Proostkoerier

Jaargang 12, nummer 2
juni 1997

Tijdschrift van de
Historische Vereniging
'De Proosdijlanden'
ISSN: 1383-6412
Verschijnt 4 maal per jaar.

Redactiecommissie:

A. Hagen, Mijdrecht
J.P.M. Toll, Vinkeveen
F.J. de Wit, Mijdrecht

Redactie-adres:

J.P.M. Toll
Conincksmeer 20
3645 WG Vinkeveen
Telefoon 0297-264422

Druk:
Drukkerij Avanti Wilnis

kopij

In leesbare vorm zenden
naar het bovenstaande
redactie-adres (getypt of op
diskette DOS-WP / DOS-
Words).

De sluitingsdatum voor de
volgende aflevering is:

**dinsdag 12 augustus
1997**

De redactiecommissie
houdt zich het recht voor
ingezonden artikelen te
weigeren.

De verantwoording voor de
inhoud van de artikelen
berust bij de auteur.

Gehele of gedeeltelijke
overname van artikelen,
zonder toestemming van
de redactie-commissie, is
niet toegestaan.

BIJ DE VOORPLAAT

Evenals de voorplaten van het decembernummer 1996 en het maartnummer 1997 is deze afbeelding van het raadhuis van Wilnis afkomstig uit het boek dat in 1891 door de bevolking van Wilnis werd aangeboden aan burgemeester J.G. de Voogt ter gelegenheid van zijn veertigjarig ambtsjubileum. Toen de heer De Voogt in 1851 burgemeester werd waren Wilnis en Oudhuizen nog zelfstandige gemeenten. In 1857 werden de beide gemeenten bij een zeer omvangrijke landelijke herindelingsoperatie samengevoegd. De gemeente Wilnis huurde voor het houden van vergaderingen ruimte in hotel 'De Vergulde Wagen', eerst van Jan de Ruiter, later van Jan van Vulpen en na 1895 van de dames Hocke. De gemeentesecretarie was gevestigd in het afgebeelde pand. Hotel 'De Vergulde Wagen' maakte van de bovenverdieping gebruik voor het onderbrengen van gasten. De raadsvergaderingen werden echter in 'De Vergulde Wagen' belegd. Dit heeft geduurd tot 1920, want in dat jaar nam de gemeente een nieuw gemeentehuis in gebruik. Het pand heeft tot voor enige jaren het dorpsbeeld van Wilnis gesierd. Bij een uitlaande brand in 1984 werd het naastgelegen pand 'De Vergulde Wagen' totaal verwoest. Ook het voormalige raadhuis werd zo ernstig beschadigd dat kort daarna afbraak volgde. Helaas heeft geen restauratie plaatsgevonden.

INHOUDSOPGAVE

PAGINA	ARTIKEL
3	Van de voorzitter
4	Bewoningsgeschiedenis
6	Maria Oord zestig jaar in Vinkeveen (deel 2)
10	Onze jongens in Indië
12	Janmaat, hoe ze in De Ronde Venen terecht kwamen (deel 2)
16	Stamboom Janmaat 1
17	Stamboom Janmaat 2
18	De Sekte van de Zwijndrechtse Nieuwlichters in Mijdrecht
22	Monumenten in De Ronde Venen
24	Aanvullingen en reacties
25	Bestuur

Van de voorzitter

Afscheid van secretaris Van Golen

De secretaris van onze vereniging, de heer PA van Golen, heeft tijdens de algemene ledenvergadering op 24 april afscheid genomen van het

bestuur. In de bestuursvergadering van 22 mei heeft hij zijn functie overgedragen aan de heer H. Strubbe. Wij betreuren het dat hij het bestuur verlaat maar, gezien zijn vele andere werkzaamheden, hebben wij volledig begrip voor zijn besluit. Peter van Golen had sedert oktober 1991 zitting in het bestuur.

Wij zullen hem missen bij leden- en bestuursvergaderingen waarin hij zijn eigen positieve inbreng leverde. Naast de werkzaamheden die het secretariaat met zich meebrengt heeft hij zich zeer ingespannen voor allerlei werkzaamheden binnen de vereniging, zoals het verzorgen van lezingen, het opzetten van tentoonstellingen (een hobby) en niet te vergeten zijn inspanningen voor het behoud van het Veenmuseum 'Op Hoop van Zegen'. Dit museum, dat sedert vorig jaar verdergaat onder de naam 'In de Venen', kan nu van de bekwaamheden van de heer Van Golen gebruik maken. Wij vertrouwen erop dat hij op dezelfde ambitieuze wijze dat museum zal dienen als hij het onze vereniging heeft gedaan.

Wij danken hem voor zijn collegialiteit en de oprechte vriendschap die wij gedurende de zes jaren van hem hebben ondervonden.

Peter, hartelijk dank!

Nieuwe bestuursleden

Hoewel wij met gemengde gevoelens afscheid hebben genomen van de heer Van Golen zijn wij er tot onze vreugde in geslaagd in zijn opvolging te voorzien. De heer H. Strubbe uit Vinkeveen is bereid gevonden deze functie te gaan vervullen. Wij heten hem van harte welkom in ons bestuur. Eenzelfde welkom spreken wij uit aan van de heer A.W.M. van den Bosch, eveneens uit Vinkeveen, die in het bestuur de archeologie zal gaan behartigen. Beide heren zijn in de ledenvergadering van 24 april bij acclamatie verkozen.

In dezelfde vergadering werden mevrouw M.Th. Pietersen-Mourits en de heren J.P.M. Toll en P.C. Grundmann voor een termijn van drie jaren herkozen, laatstgenoemde als voorzitter.

Archeologische Kroniek

Zoals in de vorige editie van 'De Proostkoerier' is aangekondigd zullen de vier edities van de Archeologische Kroniek Provincie Utrecht over de jaren 1990 tot en met 1997 'gratis' aan onze leden beschikbaar worden gesteld.

Voor elk der vier edities zullen wij een vrijwillige bijdrage vragen van f 5,— (de werkelijke waarde bedraagt circa f 12,50). Om misverstanden over de betaling te voorkomen zal bij elk te verschijnen boekje een verzoek tot betaling worden gevoegd. U hoeft dus thans nog niet te betalen!

Welkom aan nieuwe leden

Het is opvallend dat zowel binnen als buiten de gemeente De Ronde Venen steeds meer mensen zich op de hoogte willen stellen van de plaatselijke historie. Sedert de verschijning van ons blad in maart 1997 hebben zich de onderstaande **dertien** nieuwe leden aangemeld.

J.C. Bader	Harmelen
Mevr. J.F.M. Besancon-Bots	Mijdrecht
A.W.M. van den Bosch	Vinkeveen
Mevr. C. Burggraaff	Lochem
Mevr. E. Hendrikse- van Scheppingen	Aalsmeer
S. Kranenburg	Wilnis
Mr. J.G. Lagendijk	Mijdrecht
Mevr. W. van Loo-van Dort	Mijdrecht
Mevr. H. van der Mik	Waverveen
R. Rensink	Mijdrecht
A.J. van Scheppingen	Terschelling
H. Strubbe	Vinkeveen
J.Th. Verboom	Heemstede

Allen **'VAN HARTE WELKOM'** in onze vereniging.

Bewoningsgeschiedenis

door Hein Röling

In het archief van de gemeente De Ronde Venen bevinden zich vee/bronnen die door iedereen te raadplegen zijn. Door bestudering van een aantal van deze bronnen kan bijvoorbeeld de eigendom en de bewoning van een perceel door de jaren heen gevolgd worden. Met behulp van de kadastrale inschrijvingen gaan we van twee blokken van vier stukken land de geschiedenis na. Het betreft het land waarop ik boer was en nu nog woon, gelegen aan de Middenweg in Mijdrecht.

Als in 1843 de polder 'de Eerste Bedijking van de Mijdrechtse Droogmakerijen' droogvalt is daar al veel aan vooraf gegaan. Vanaf 1794 heeft men gepoogd met een stoomgemaal en enkele vijzelmolens de polder droog te krijgen, hetgeen niet lukte. Allerlei tegenslagen, grote kwel, afbranden van de stoommachine en dergelijke waren er de oorzaak van dat in 1830 het water nog 2.60 meter boven het peil lag. Door de hoge kosten - onder andere f 30.000,— aan brandstof per jaar - dreigde de drooglegging te mislukken. In 1838 heeft het Rijk de onderneming overgenomen en verder uitgevoerd. In 1843 valt het land droog en wordt in de jaren daarna in cultuur gebracht. Vanaf 1845 worden de eerste percelen verhuurd. Eigenaar is dan 'de Maatschappij tot Droogmaking'. Die verkoopt de gehele polder in 1852 aan twee particulieren, die beiden voor de halve eigendom genoteerd staan. Fropse Mijnlief Arie zoon, steenbakker en Jan en Wouter van Haaften uit Sliedrecht betalen f 254,- per hectare. Het is duidelijk dat de opbrengst van de 902 hectare grond voor/ 230.000,— bij lange na niet genoeg was om alle kosten te dekken. De aanleg van kaden, wegen en ringdijken, het graven van sloten en watergangen, de bouw van acht molens en het gemaal, kosten bemaling en dergelijke bedragen een veelvoud daarvan.

In 1855 nemen Jan en Wouter van Haaften het deel van Mijnlief over en zijn dan de enige eigenaars. Ze worden genoemd als grondeigenaren en aannemers in Sliedrecht.

In 1872 is alleen Wouter nog eigenaar van de beide betreffende percelen. In 1873 verkoopt hij ze aan Klaas Kaan Janszoon en Consorten, landbouwer in Wieringerwaard. In 1875 vindt er een splitsing plaats en behoudt Klaas Kaan één blok en Comelis

Schenk uit Wieringen wordt eigenaar van het andere deel. Wie in deze jaren de huurders van het land zijn geweest is niet bekend, mogelijk zijn dat er meerderen geweest.

In 1877 koopt Pieter Jongeneel, landbouwer in Mijdrecht, de beide blokken. Zijn zoon Dirk, geboren in 1855, werkt van 1871 tot 1877 in Rotterdam en is timmerman. In 1878 trouwt hij met Elisabeth Langhout en gaat op het land van zijn vader boeren. In dat jaar wordt de boerderij gebouwd en het is heel goed mogelijk dat hij dat zelf heeft gedaan. Van 1878 tot 1881 worden er drie kinderen geboren, die alle drie binnen het jaar overlijden. Pieter Jongeneel verkoopt in het voorjaar 1881 de boerderij en in mei komt Petrus Rodenburg vanuit Uithoorn er wonen. Hij is een zoon van Arie Ariste Rodenburg, landbouwer in Koudenkerk, die de eigenaar is. Petrus trouwt met Comelia Stigter uit Aarlanderveen en in 1882 wordt er weer een Arie Ariste geboren. Op 1 januari 1883 overlijdt zijn vrouw en hij hertrouwt op 21 november 1884 met de Mijdrechtse Cornelia Knigge. Er worden tussen 1886 en 1889 drie kinderen geboren, waarvan er weer één jong sterft. Petrus kan het hoofd niet boven water houden en vertrekt najaar 1888 met de noorderzon zonder zijn schulden te betalen.

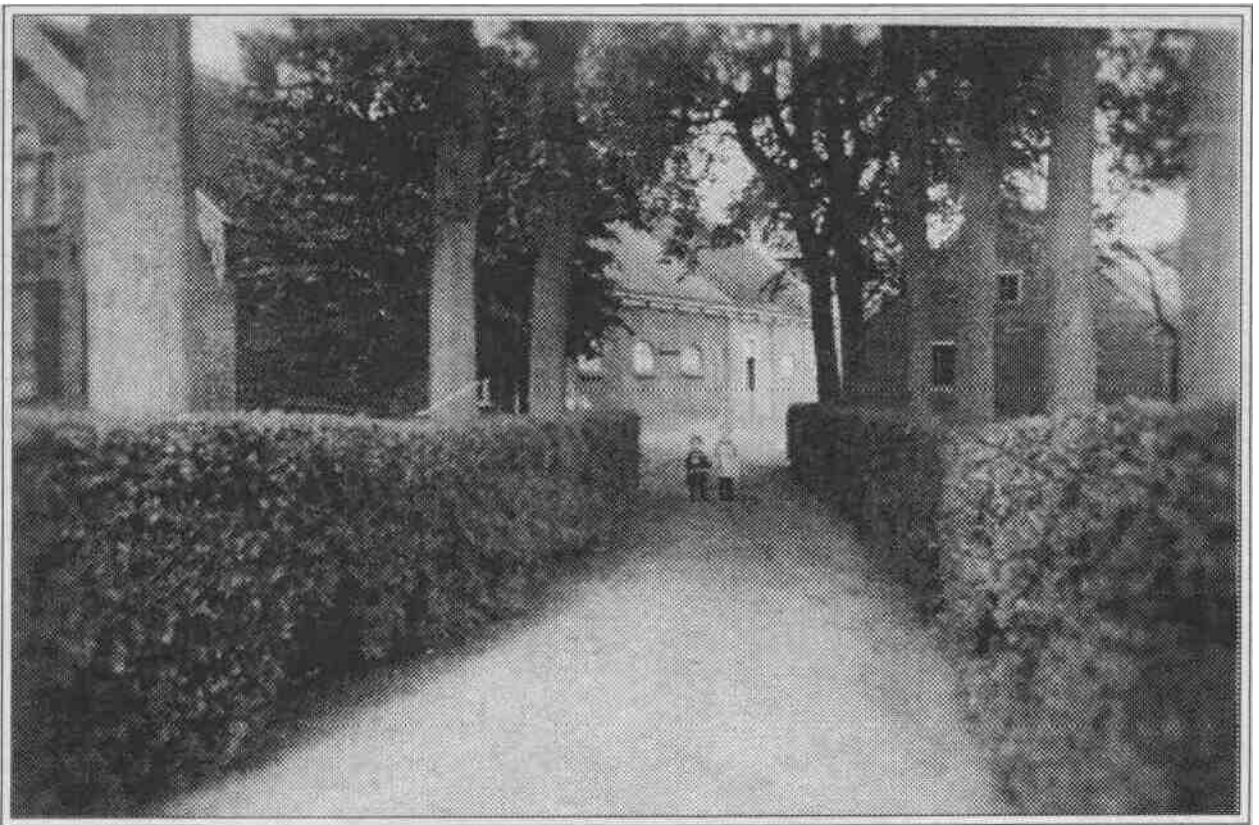
Op 28 maart 1889 wordt ten overstaan van notaris H.J.H. van der Heijden uit Mijdrecht de boerderij op een publieke veiling verkocht voor f 16.700,-. Dat is f 1.231,- per hectare. De koper is Hendrikus (Hein) Röling, geboren 1857 in Aarlanderveen. Hij trouwt in Nieuwkoop met Wilhelmina van der Weijden. Er worden uit dit huwelijk elf zonen en één dochter geboren. In 1899 koopt Hein Röling er 10.85 hectare land bij en er wordt tien meter aan de bestaande stal gebouwd. In 1901 komt er

een zomerhuis tegen de boerderij om het steeds groter geworden gezin te herbergen. In 1908 sterven de twee jongste kinderen binnen enkele dagen aan een besmettelijke ziekte. Hein is heel actief in het sociale leven en op 29 maart 1898 één van de oprichters van de Boerenleenbank van Mijdrecht, waarvan hij ook onderdirecteur wordt. Na zijn plotselinge overlijden in 1919 wordt zijn weduwe eigenaar en zet met behulp van enkele zonen het bedrijf voort. De waarde van de grond wordt dan bepaald op f 2.200,- per hectare.

In 1929 wordt het bedrijf gesplitst en dan huurt Nicolaas (geboren 1901) weer de oorspronkelijke percelen van zijn moeder. Hij trouwt met de Waverveense Anna Th. Bakker. Uit dit huwelijk worden twee kinderen geboren, waaronder de schrijver van deze regels. Na de dood van zijn

moeder in 1937 wordt Niek eigenaar. In 1941 wordt de oorspronkelijk houten schuur vervangen door een grote stenen schuur. De bouwkosten bedragen/ 6.490,-. In 1961 trouw ik met Annie A. L. Mourits, geboren in Nieuwkoop en ga op de boerderij wonen. Voor mijn ouders wordt een houten bungalow geplaatst naast de boerderij, waarin ze nog enkele jaren wonen. Na de dood van mijn ouders in 1967 word ik als eigenaar ingeschreven. De bungalow wordt nog tijdelijk door enkele families bewoond en in 1978 afgebroken. In 1974 beëindig ik het veehouderijbedrijf en op 6000 vierkante meter na verkoop ik de grond aan omwonende veehouders, die er hun bedrijf mee vergroten. Het oude woongedeelte van de boerderij uit 1879 wordt in 1975 vervangen door een nieuwe woning.

De boerderij in 1936. Duidelijk is te zien, dat de stal later is vergroot. De zware iepenbomen zijn in de veertiger jaren aan iepenziekte ten prooi gevallen.

De verschillende data en namen in dit artikel heb ik ontleend aan de gegevens van het kadaster zoals die in het gemeentelijk archief aanwezig zijn en voorts aan gegevens uit het bevolkingsregister en de registers van de burgerlijke stand van de gemeente Mijdrecht. De mededelingen over het houwten na 1900 zijn ook alle in het archief aanwezig. Enkele aanvullende gegevens zijn afkomstig uit hoeken die ook in het archief te raadplegen zijn. Mondelinge en schriftelijke bronnen uit de familie hebben het beeld compleet gemaakt.

'Maria Oord' zestig jaar in Vinkeveen deel 2

door Hans Toll

In de vorige aflevering van de Proostkoerier (no. 1, 1997) hebben we verteld over de stichting van 'Maria Oord', de zusters Franciscanessen uit Breda, de bouw en de plechtige opening van het huis aan de Herenweg in Vinkeveen en tenslotte kort ook nog iets over het financiële beleid in de eerste jaren. In deze aflevering gaat het over de oorlogsjaren, niet zozeer van Vinkeveen als wel van 'Maria Oord' zelf. Als enige bron over deze periode beschikken we over het dagboek van mevrouw A. van Leeuwen-Wassenaar. Citaten hieruit zijn cursief afgedrukt.

Begin van de oorlog

Iedereen in 'Maria Oord', die begin 1940 naar Amsterdam of Utrecht was geweest, kwam terug met berichten over grote onrust in die steden. Er lagen al plannen klaar om Utrecht bij een Duitse inval te evacueren. In de vroege ochtend van de tiende mei 1940 begrepen de bewoners dat de oorlog echt was uitgebroken. Op de eerste oorlogsavond kon men aan de zuidkant van het huis duidelijk zien hoe twee vliegtuigen in een luchtgevecht gewikkeld waren; een van de twee was brandend neergestort, 's Middags al waren er veel boeren uit Ter Aar, Wilnis en Mijdrecht gesignaleerd, op de vlucht geslagen om zichzelf hun familie, hun vee en huisraad in veiligheid te brengen voor de te verwachten inundatie van het gebied. De eerste nacht ging om een uur de nachtbel. De dienstdoende zuster gluurde door het luikje en zag, tot haar grote schrik, een man in militair uniform. Achter hem bleken nog drie Nederlandse officieren te staan; zij zochten onderdak, niet alleen voor zichzelf, maar ook voor de manschappen van hun garnizoen, zo'n 500 man. In het souterrain konden ongeveer 80 man ondergebracht worden. Voor eten zorgden ze zelf wel, maar... er moest ook gewassen en geslapen worden. De heren officieren kwamen op een lumineus idee: de manschappen moesten maar door de lage ramen naar buiten klimmen en daar, in de tuin, konden teilen met water worden geplaatst, 's Morgens om 5 uur kwam het doodvermoeide garnizoen, dat de achterhoede van de Grebbelinie had gevormd, in Vinkeveen aan De nachtelijke mars over smalle, donkere wegen had veel van hun krachten gevegd en sommigen vielen op het kerkhof, tussen de graven, als een blok in

slaap. De volgende dag bracht voor 'Maria Oord' een drukte van belang: mensen, dieren en rijdend materieel moesten ondergebracht worden. De pastorietuin werd parkeerplaats; de ijzeren hekken werden weggehaald zodat men gemakkelijk in en uit kon rijden. Toch poogde de militaire leiding zo weinig mogelijk de dagelijkse gang van zaken in het oord te verstoren, 's Middags, moeder-overste wilde net een dutje gaan doen om het tekort aan nachtrust in te halen, werd ze gewekt met de mededeling dat er twee wagens met vluchtelingen voor de deur stonden die om onderdak vroegen; het waren zusters uit Maarssen en Breukelen. De voerman, die deze groep gebracht had, werd teruggestuurd om beddegoed op te halen maar kwam met een nieuwe groep religieuzen en hun rector terug. De burgemeester had het bevel gegeven om te vertrekken. Vele andere vluchtelingen probeerden onderdak in 'Maria Oord' te krijgen maar werden doorgestuurd: het huis zat bomvol! Zusters van 'Maria Oord' sjouwden, samen met enkele andere dames, beddegoed naar provisorisch ingerichte slaapzalen, zieke bejaarden uit Maarssen werden naar boven gebracht om wat te eten en daarna te gaan slapen, iedereen was druk bezig toen het gerucht de ronde deed dat de zusters weer terug naar Maarssen konden. Inderdaad kwam even later het officiële bericht van de burgemeester: "Er is geen gevaar meer!"

In het dagboek wordt dan verteld over: *dat arme zusterke dat niet terug wilde, zij had zo 'n angst voor de moffen. De rector trachtte haar te overreden maar pas toen haar overste zei: "Wil je dan werkelijk alleen, zonder één van ons, hier achterblijven, zou Onze Lieve Heer dat van u*

'willen? ', toen hoog zij het lieve jonge hoofd en ging met Moeder mee.

Toen op 14 mei Rotterdam gebombardeerd was en Nederland moest capituleren, verdwenen ook de soldaten uit Maria Oord en keerde langzaam aan de rust terug.

Problemen

Door de rantsoenering en de groeiende voedseltekorten werd in 'Maria Oord' schraalhans langzamerhand keukenmeester. Moeder Overste wilde niet hamsteren om bij huiszoeking geen kans te lopen op grote boetes of andere vervelende strafmaatregelen. De Duitse bezetter had trouwens al een paar keer belang-stellend geïnformeerd naar de grootte van het huis en naar het aantal kamers en werkruimtes; gelukkig is er nooit een bevel tot ontruiming gekomen. Zuster Patricia gaf het bestuur over aan zuster Catharina en die moest streng toezicht houden op het verbod naar radio Oranje te luisteren; later moest iedereen zijn toestel inleveren. Van de burgemeester was al een dreigbrief ontvangen:

" 't Komt op uw verantwoording als er één radio in huis blijft." Twee mannelijke bewoners hadden een heel geheime bergplaats voor hun toestel gevonden en vatten het plan op om, ondanks het strenge verbod, hun radio's daar te verstoppen. De beste tijd was tijdens het eten. Toen ze bijna op de plaats van bestemming waren, klonk de stem van Moeder Overste: "Wat gaat u doen? Dat gaat niet heren, 't huis gaat er aan! Nee, u moet die radio's aangeven of ergens buiten 't huis brengen. Wie hier een radio houdt, gaat onherroepelijk weg." De commandant van de brandweer en van het

Moeder Catharina

afweergeschut kwam vertellen dat de elektriciteit van het huis zou worden afgesneden als er in het donker nog maar één klein spleetje licht door zou schijnen. Het was een bijna onmogelijke opgave bij zoveel ramen; de zusters slopen 's avonds rond het huis en controleerden alle ramen nauwgezet

Onderduikers

Op een morgen kwam er vanuit het Moederhuis in Breda een telefoontje met het verzoek om een kamer beschikbaar te stellen voor een joods echtpaar dat al voor de oorlog Duitsland ontvlucht was en reeds in verschillende kampen in Nederland gezeten had. Nu de jodenvervolgingen ook hier begonnen moest er een ander onderduikadres voor hen gevonden worden. Gedurende de hele oorlog vonden zij in 'Maria Oord' een veilig toevluchtsoord. Enige tijd later wandelde er een priester met een koffer vanaf het station de voortuin van 'Maria Oord' in. Moeder Overste bleek op de hoogte te zijn, want mijnheer Jansen kreeg de enige vrije logeerkamer toegewezen. Er werd verteld dat de kapelaan ernstig ziek was geweest en hier kwam

om op te knappen. Het rare was dat hij er heel gezond uitzag, erg opgewekt was en weinig rustte. Hij praatte veel met de zieken, gaf de meisjes, die als hulpen in het huis werkten, les in beleefdheid en op school hielp hij met het geven van catechismus. Hij won ieders sympathie! Later bleek 'kapelaan Jansen' en onderduiker te zijn.

Een dame kwam op een gure najaarsavond 'Maria Oord' binnengestapt om haar ouders te bezoeken. Zij had twee jongens bij zich die al een lange zwerftocht achter de rug hadden. Ze waren in Rotterdam opgepakt bij een razzia en op transport naar Duitsland gezet. Onderweg waren ze uit de

trein gesprongen en lopend op weg naar huis. In Wilnis werden ze opgemerkt door de dame. Die vroeg de chauffeur te stoppen en in het dorpscafé hoorde ze hun verhaal aan. De kroegbaas vond het te link om de jongens bij hem in huis te verbergen. Hij had zelf een paar onderduikers en er was al eens huiszoeking gedaan. Nou, dan maar mee naar 'Maria Oord'. Daar kregen ze een heerlijke warme hap en een lekker bed. 's Morgens waren hun kleren gedroogd en de kapotgelopen sokken door Moeder Catharina vervangen door nieuwe.

In de vestibule zaten drie meisjes in grote droefheid op de bank. Het waren zusters, zij waren uit Rotterdam komen lopen. Hun ouders waren kort achter elkaar gestorven; daarom nam een oom en tante hen in huis. Maar de nood steeg tot hongersnood. De kinderen werd gezegd naar Utrecht te gaan, waar ook nog familieleden woonden. Deze stuurden de stakkers door naar Vinkeveen; die mensen woonden immers buiten, in Utrecht was ook grote nood. Dan maar weer voort, te voet. hongerig en kond. Geen voldoende kleding, stuk gelopen schoenen en kousen aan de pijnlijke voeten. Wat een tocht'. Eindelijk hoopten zij de plaats van bestemming te hebben bereikt. Alweer teleurstelling, de tante woonde niet meer daar. Men wees hun 'Maria Oord' aan. Zij sliepen dien nacht in het souterrain, maar konden er niet blijven. "Geen sprake van", zei Moeder Catharina vastberaden hoewel zie Is bedroefd. 'Wij hebben geen eten, 't zij drie personen. De meisjes schreiden harder, dikke tranen rolden over hun gezicht. "Gaan jullie naar het gemeentehuis, misschien weet de burgemeester een of andere boer, waar je kunt blijven." Er werd een hoer gevonden, die de drie aan zijn tafel wilde maar hen niet logeren kon. Dat was geen bezwaar voor Moeder Catharina, want dat gastvrije souterrain zou de zusjes wel opnemen en zij moesten direct na het eten al naar bed, want de boer had hun magen overladen en zij moesten weer enige dagen vasten om op verhaal te komen. Het werden na de bevrijding vaste inwoners van het huis en behoren tol het meisjescorps, de drie zusjes van Rotterdam.

In het laatste oorlogsjaar klopten velen, die tijdens hun zoektocht naar eten voor acht uur 's avonds binnen moesten zijn, nooit tevergeefs aan. Toen het

Bezuidenhout in Den Haag plat gebombardeerd was, was een sjieke weduwe van een generaal ook haar huis kwijtgeraakt. Haar zoon, advocaat van beroep, zou de oude dame naar Bussum brengen waar haar dochter woonde. Treinen reden er niet meer! Met heel veel moeite en hoge kosten kon er een bakfiets gehuurd worden. Achter de fiets werd een karretje gebonden met matrassen en beddegoed erin. Mevrouw werd, met een bontjas aan, onder de dekens gestopt. Haar zoon op de fiets en twee van haar kleindochters ernaast; de een om de kar te trekken en de ander om te duwen. In het donker verdwaalde de groep en kwam in Vinkeveen terecht. Ze sliepen in het souterrain en gingen de volgende morgen uitgerust verder.

Zorgen

Er kwamen steeds meer problemen. De waterleiding werd afgesloten. Met slootwater werden de vaste wastafels en baden gevuld en men probeerde er ook het linnengoed mee te reinigen. Het werd na iedere wasbeurt geler en rook alles behalve fris. Ook de honger begon te knagen. Iedereen kreeg 400 gram brood per week toegewezen, de aardappels waren schraal, vol knobbels en vaak van binnen rot. Menig bewoner probeerde zelf aan aardappelen te komen, schilde ze en liet ze dan door familie of kennissen koken. 's Avonds kreeg men de rest van de dagelijkse portie brood, aangevuld met een bord pap. Of men er tevreden mee was? "Geenszins", schrijft mevrouw Van Leeuwen - Wassenaar in haar dagboek., "achter ging de kreet rond dat de klassemensen het betere voedsel kregen en meer; dat was in het geheel niet waar. De hoeveelheid en de bereiding was gelijk, ook de klassemensen waren ontevreden, maar niemand werd opstandig, omdat zij de zorgen en moeilijkheden van moeder Catharina en zusters niet wilden verzwaren."

In het voorjaar van '45 merken ook de bewoners van 'Maria Oord' dat de vrede op komst was; er werden voedselpakketten uitgeworpen en chocolade repen en biscuits werden gratis uitgedeeld. Op vrijdagavond 5 mei klonk er plotseling lawaai en luidruchtige stemmen. Vanuit het oord keek men naar buiten en zag vuur! "Brand, bij den dokter! Men hoorde echter gejuich, gejoel, vreugde kreten, er werd geschoten. Iemand kwam de voortuin in, haastig, nerveus, 't Is vrede!"

De dag na 5 mei

De volgende dag was het prachtig zomerweer en in Vinkeveen wapperde overal de driekleur: We waren bevrijd. Maar om twaalfuur 's middag kwam het bevel van de B.S. (=Binnenlandse Strijdkrachten), dat alle vlaggen moesten worden binnengehaald en niemand zich op straat mocht begeven!! Er zou een groep Duitsers over de Provinciale weg langs Vinkeveen komen en men was bang voor gevechten. Rond het middaguur werden de vele Vinkeveense N.S.B.'ers opgehaald en tijdelijk ondergebracht in de Rooms-Katholieke jongensschool. Maar.... de spanning groeide. In het dagboek staat:

Schieten? " Er werd geschoten, eerst ver weg dan dicht bij. Angstig dichtbij , klonk het schieten onder het lofen daarna zag men vanuit de kamers, de takken van de bomen schieten. Waar kwamen de kogels vandaan? Uit de kerktoeren? Uit het huis van den dokter? .. "Pas op. " Een kogel raakt het huis , bij de zolder kwam een gat in de muur..., nog een, twee gaten. Een pater Redemptorist trok zich bijtijds terug van het open raam der logeerkamer, 't Was zo akelig geheimzinnig allemaal. Men sprak van oefenen van de B. S.

Twee bewoners van 'Maria Oord', die op weg waren hun dagelijkse flesje melk te halen, werden neergeschoten. Bloedend lagen ze op de weg, een

was door het oog geschoten, de ander door de kaak. Moeder Catharina rende, samen met de rector, naar buiten. De Duitsers willen haar tegenhouden, maar ze wil perse **haar** mensen naar binnen halen. Toen de rector uitgelegd had dat het een huis voor ouden van dagen was, mochten de gewonden per brancard naar binnen gebracht worden. Maar... de Duitsers bleven wantrouwig ! *"Niemand mag in de kamers blijven", waarschuwde de rector. Allen op de gangen. Het huis is omsingeld en er zijn al twee slachtoffers dat is al erg genoeg.. "*

"Maar er zijn boven op zolder B. S. 'ers, die schieten naar buiten, dat is gevaarlijk, mijnheer rector!"

"Kom, dat bestaat niet. "

"Heus. Gaat U dan toch kijken. "

En inderdaad! Voor de rector uit kwamen vier jongens van zo'n jaar of achttien de trap af. **Ze** smeekten de rector hen niet aan de Duitsers uit te leveren. Ze werden achter in de tuin in het varkenshok gestopt. Vanuit Abcoude werden mitrailleurs aangevoerd en het leek erop dat 'Maria Oord' beschoten zou gaan worden, evenals het huis van de dokter. Of.... was het alleen maar dreigen om de gevechtshaarden tot overgave te dwingen. Door tussenkomst van burgemeester Muhiradt besloot de Duitse commandant Maria Oord' verder ongemoeid te laten. En.... dat was maar goed ook!.

Toen Moeder Catharina hoven ging kijken of de B.S. 'ers allen waren verdwenen, vond zij tussen de opslagplaatsen op zolder geweren en munitie die de B.S. daar had verstopt en die zij werkelijk hadden willen gebruiken om op de belegeraars te schieten. Moeder Catharina en zuster Chantal kwamen met de gevaarlijke getuigen onder hun schort naar beneden, onderweg zoekend naar een plaats waar zij ongevaarlijk waren. Als 7 tot schieten was gekomen, dan was er niet veel van het mooie 'Maria Oord' en zijn bewoners overgebleven. De Duitse commandant gaf zijn manschappen hevel het dorp verder uit te kammen,

Eerder op de dag was er elders in het dorp, aan de Groenlandse Kade, een treffen geweest tussen B.S.'ers en Duitsers. Er waren leden van de B.S. gedood. Moeder Catharina werd gevraagd de doden af te leggen en op te baren, *Een avond om nooit te vergeten! Brancards werden aangedragen en voor het huis van dr. Pierrot neergezet. Langzaam, plechtig zag men de bootjes komen aanvaren. De roeier gedrukt, aan zijn voeten lagen de doden, zijn kameraden, die hij per ongeluk had overleefd misschien. Zes doden waren er gevallen; ze werden opgebaard in 'Maria Oord' en een paar dagen later onder grote belangstelling begraven.*

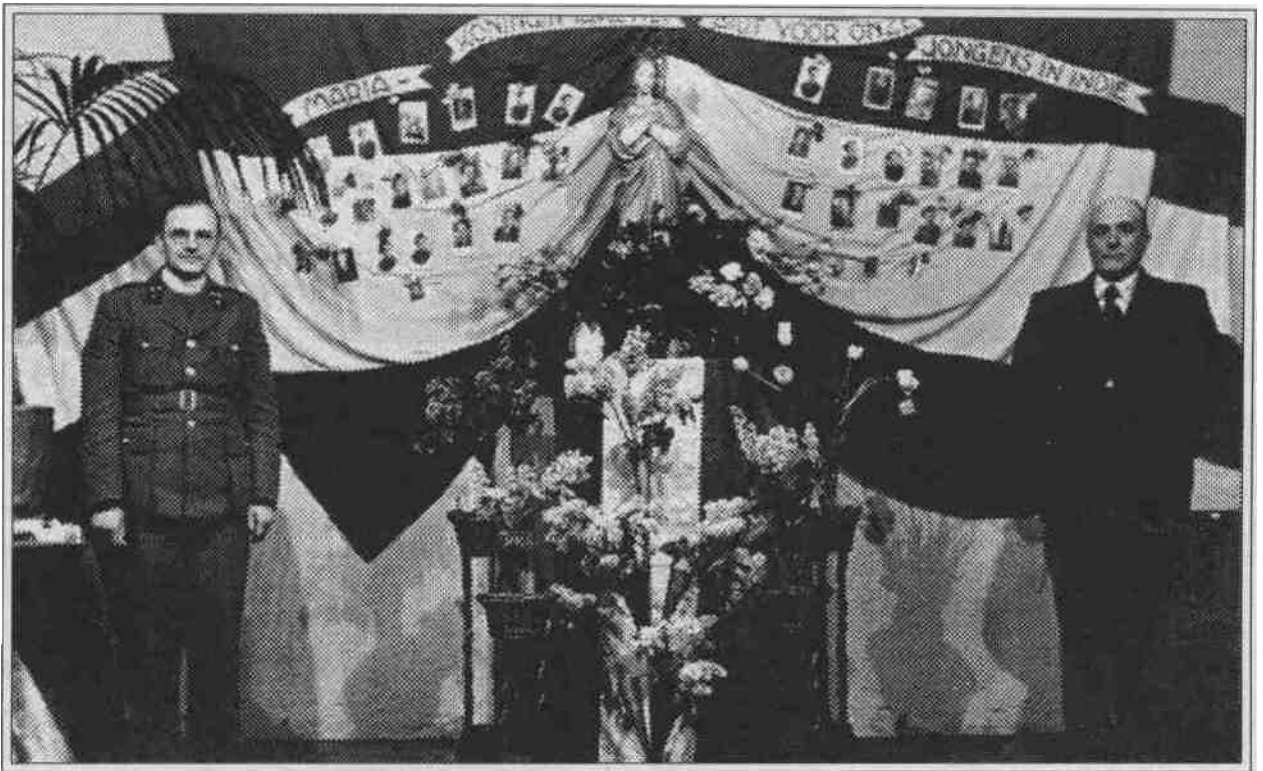
Onze jongens in Indië

door Toon Kolenberg

De laatste jaren komt de rol, die Nederland speelde in het voormalige Nedenands-Indië, veel ter sprake en dan vooral de periode direct na de Japanse capitulatie. De Nederlandse regering dacht toen de vooroorlogse draad weer te kunnen oppakken door haar gezag te herstellen. Hoe dat allemaal verlopen is, is bekend en tot op heden wordt er gediscussieerd welke politieke spelletjes er toen gespeeld zijn. Feit is in ieder geval dat 'onze jongens', zoals dat zo mooi werd gezegd, te scheep gingen naar het verre oosten om daar te trachten de gordel van smaragd voor het vaderland te behouden! Ook Vinkeveense jongens werden opgeroepen om de erfenis van de VOC (Verenigde Oostindische Compagnie) veilig te stellen. In een door Teun Kolenberg bewaard bericht uit een parochieblad uit 1966 is het volgende te lezen:

R.K.-Thuisfront.

Op zondag 9 oktober a.s. is er de kerkdeurcollecte voor het R.K.-Thuisfront. Dit is een jubileumcollecte. 29 jaar heeft dit Thuisfront de geestelijke en ook stoffelijke belangen van de militairen behartigd, ook die van onze parochie. Ook hier is in 1946 een afdeling opgericht onder pastoor De Jong. Het is niet de bedoeling een verslag te geven van de actie van deze afdeling. Een enkel punt mag toch wel worden genoemd. Herinnert u zich nog dat grote schilderij bij de grot van Lourdes in onze kerk waarop vermeld, met foto, de namen van de 43 jongens die in Nederlands-Indië waren blootgesteld aan de oorlogstoestand van die tijd. Veel is er toen geboden voor de geestelijke en lichamelijke gevaren. Pastoor De Jong sloeg geen dag over of hij richtte een kort gebed bij de grot voor onze jongens. Zij zijn alle 43 teruggekomen door ons gebed en de voorspraak van Maria.

(Foto te beschikking gesteld door Toon Kolenberg)

Bovenstaande foto toont nog eens duidelijk hoe de Katholieke gemeenschap in Vinkeveen over haar zonen waakte, zij het dan door bemiddeling van Maria. Links op de foto staat aalmoezenier Groenendijk en rechts de voorzitter van Katholiek Thuisfront, Leen Samson. Secretaris-penningmeester was Teun Kolenberg.

De 43 foto's van de uitgezonden militairen waren voor deze gelegenheid op de Nederlandse vlag bevestigd met daarop weer de tekst: "*Maria, Koningin van de Mei, bidt voor onze jongens in Indië.*"

Achter op de foto is geschreven: "*Versiering gemaakt door Clazina (Sien) Samson en foto door Fotohandel Q. Zaal.*"

De vraag die zich opwerpt is natuurlijk: de jongens van andere gezinden die in Nederlands-Indië dienden, wie zorgde daarvoor en... zijn zij allemaal teruggekomen? Maria zal zich 'ongetwijfeld' om hen niet bekommerd hebben. Het was echt nog van ieder voor zich en God voor ons allen. Wie kan daar iets over vertellen?

En aan die '43' vraag ik: hoe beleefden zij de bemoeienissen van Katholiek Thuisfront? Teun Kolenberg had een schrift waar alle adressen in staan van de (Katholieke) militairen in de Oost. De eerste bladzijde begint bij: Matroos Ie Klas J. Bosman en eindigt bij soldaat A. Bakker.

Op bladzijde 15 staat geschreven:

Soldaat P.C. Helling. LN: 25 12 26 113

I inf. Brigade. Transport Comp. A.A.T.

7e Dec. Divisie Veldpostkantoor Batavia.

Katholiek Thuisfront verstuurde ook brieven naar de '43' en ontving ook zelf brieven. Bij veel adressen van militairen staan data van verzonden en ontvangen post. Schreef Thuisfront zelf brieven of was het tussenpersoon? Kortom: hoe ging dat in zijn werk? En in de andere kernen van de huidige gemeente De Ronde Venen, hoe is daar het avontuur van 'de jongens' afgelopen? Wat mij zelf betreft, ik was in 1947 9 jaar, kan ik mij iets vaag en iets heel duidelijk herinneren. Dat vage: "Er is weer een jongen terug uit de Oost, heb je hem al gezien, hij is bruin joh!" Dat duidelijke: wij woonden toen achter De Heul, op het kaaitje. In de boomgaard van de familie Marsen stond een appelboom met mooie grote vruchten. Dat was de boom van Bertus. Bertus was één van de jongens die 'weg waren' en misschien wel nooit meer..... Maar daar durfde je niet aan te denken.

Wel dacht je aan die mooie appels die daar maar hingen en Bertus kwam maar niet. Grotere jongens konden daar niet op wachten. En dan was het weer oorlog tussen moeder Bartje en de jeugd. Bertus kwam toch terug (Maria hè!!) en het spannende van de appelboom was er af.

Janmaat,

hoe ze in De Ronde Venen terecht kwamen (deel2)

door Hein Röling

In de vorige Proostkoeher volgden we het nageslacht van Aart Janmaat, geboren 1684, waarvan veel nakomelingen in Vinkeveen woonden en nog wonen. Deze keer bezien we hoe de Janmaten uit Mijdrecht, Wilnis en De Hoef hier terecht zijn gekomen.

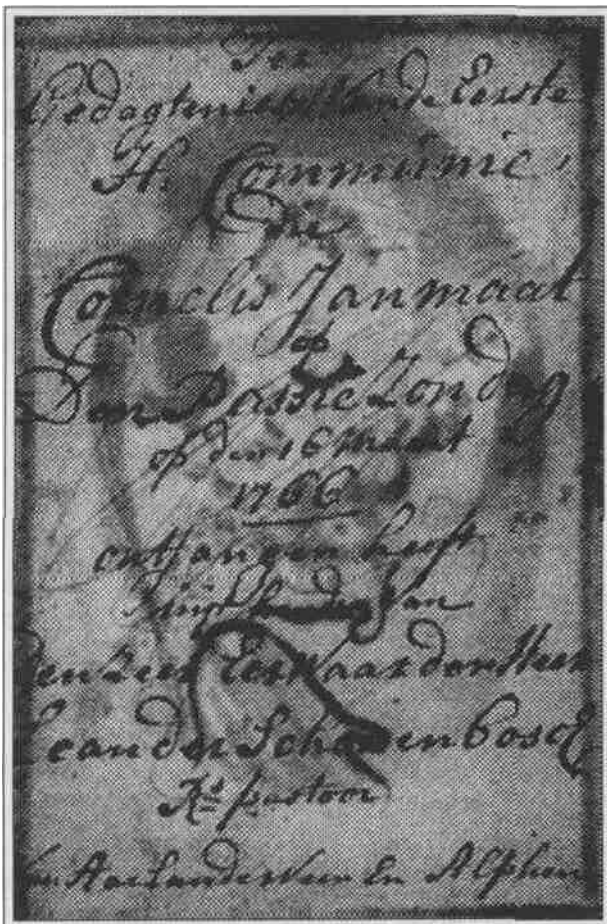
Keren we terug tot 28 januari 1685 in Waddinxveen, dan wordt daar Cornelis Ariens Janmaat geboren en weer in Randenburg gedoopt. Hij is er één van een tweeling en zijn vader is dan hertrouwd met Jannetje Jans Klomp. Deze Comelis trouwt op 5 november 1711 met Geertje Willemse Fay. De vier oudste van de acht kinderen worden in Waddinxveen geboren, daarna verhuist hij naar Willige Langerak en de andere kinderen worden in Cabauw gedoopt. Zijn vrouw wordt op 28 november 1729 begraven in Langerak en van zijn kinderen zijn er dan ook al vier overleden. Comelis hertrouwt op 6 december 1730 met Comelia Arts. Binnen één maand is zij weduwe, want al op 2

januari 1731 wordt Cornelis begraven. Drie maanden later, op 29 maart 1731, wordt er weer een Cornelis geboren. Ze vertrekken op 6 mei 1732 naar Aarlanderveen, want op die datum wordt er een akte van 'indemniteit', uitgegeven door de gemeente Willige Langerak.

Op 26 april 1751 trouwt Cornelis Junior op twintigjarige leeftijd te Alphen met Heijltje Bastiaans Schalkwijk, afkomstig uit Linschoten. Volgens hun huwelijksaangifte vallen ze in de klasse van de onvermogens en kunnen ze geen van beiden hun naam schrijven, maar zetten ze een merkteken. Dat laatste kan niet verhinderen dat Comelis in de jaren 1760-1770 vele malen wordt genoemd als getuige bij een doop in de Katholieke kerk van Aarlanderveen.

Uit dit huwelijk zijn drie kinderen geboren en de oudste hiervan, ook weer een Cornelis, heeft ons grote problemen bezorgd. Uit latere vermeldingen wisten we dat hij in 1752 of 1753 geboren was, maar nergens was de doop te vinden. Na jaren zoeken bleek hij in het heel slordig geschreven doopboek van Bodegraven - Zwammerdam op 23 november 1753 ingeschreven te zijn als Cornelis Jansse Maet. Een jongere broer (Jan) zorgt voor nakomelingen in Ter Aar. Cornelis zelf trouwt in Aarlanderveen op 31 januari 1780 met Jannetje Stigter. Bij de huwelijksaangifte worden ze beiden in de tweede klasse ingeschreven en betalen ze samen f 30,—. In deze laatste dertig jaar heeft de familie dus behoorlijk goed geboerd.

Cornelis woont eerst enkele jaren in Leijmuiden. Op 30 september 1784 koopt hij op een publieke veiling van de gezamenlijke armmeesters van Blokland - Gerecht Uithoorn (Onroomsche als roomsgezinde) een boerderij met 36 morgen 210 roeden land. Deze boerderij was gelegen naast het Hoefse sluisje en is nu genummerd Westzijde 28. Na het overlijden van Jannetje Stigter wordt er op

Communieprentje uit 1766

27 juni 1831 de boedelbeschrijving opgemaakt door Antonie Verdam Adriaanszoon, notaris te Mijdrecht. Hij noteerde onder andere:

Een hofstede, bestaande uit boerenwoning, gemerkt nummer 24 met betimmeringen, erve, werfen grond, 33 bunders, 76 roeden en 65 ellen wei ofhooiland, daartoe behorende, staande en gelegen in Blokland aan Den Hoef onder Mijdrecht

	f 12,000,-
Daggelderswoning	f 200,-

Voorts onder andere:

Comelis Janmaat	f 4.310,-
-----------------	-----------

Maarten Janmaat	f 3.640,-
-----------------	-----------

Jan Verhaar voor huur der hofstede	f 600,-
------------------------------------	---------

Voorts is beschreven de veestapel, roerende goederen, huisraad, schulden en dergelijke. Het hatelijke der boedel is f 20.823,—.

Volgens de kadasterkaarten van 1830 bezitten Cornelis en zijn zoons Gijsbert en Maarten vier boerderijen in de polder Blokland. Cornelis zelf woonde op het huidige adres, Westzijde 28, later bewoond door Jan Verhaar (die trouwt met dochter Ariaantje), van der Maat (die was weer getrouwd met Wilhelmina Verhaar), Blommesteijn (op zijn beurt weer getrouwd met Aletta van der Maat) en Boots. Maarten bezit 34 ha, verdeeld over twee boerderijen, nu nummer 36 (De Jong - Wieman) en 37 (Blommesteijn). Deze laatste werd bewoond door broer Johannes die scheepmaker is en drie hectare land heeft. Gijsbert woont op nummer 41 (Verkleij). Met elkaar zijn ze eigenaar van 85 hectare land. Van de op deze boerderij geboren vijftien kinderen van Cornelis en Jannetje volgen er hiervier.

1. Cornelis (de vierde op rij dus) wordt gedoopt op 2 september 1785 en is er één van een tweeling. Hij treedt in 1812 in Kamerik in het huwelijk met Cornelia Roeleveld en daar worden zijn eerste kinderen geboren. Hij koopt op 8 januari 1820 van Evert de Bie de nu nog bestaande boerderij 'Nooitgedacht' te Spengen. De boerderij was groot dertig en een halve morgen en kostte f 8000,—. Bij de boerderij hoorde ook de Spengense watermolen. Van 1828 tot 1857 is hij raadslid in Kockengen. Van de zeventien kinderen zijn er elf op zeer jeugdige leeftijd overleden. Van de nakomelingen uit dit huwelijk zien we dat er verschillende zijn die voor de geestelijke stand kiezen en priester of zuster worden.

De oudste zoon heet hier ook weer Cornelis (5), geboren in 1813, is winkelier in Spengen en trouwt

twee maal; hij heeft elf kinderen, waarvan er slechts één, Johannes, die koopman/kastelein is in Vinkeveen, de naam Janmaat verder verspreidt. Ook hij heeft een groot gezin maar van de dertien kinderen overlijden er negen op jeugdige leeftijd. Het tweede kind van het gezin Janmaat-Roeleveld, die de naam voortdraagt, is Thomas, geboren in 1819. Ook hij is veehouder in Spengen. In de periode 1860-1883 is hij raadslid of wethouder van Kockengen.

Zijn zoon Gerrit, geboren 1856, trouwt in 1894 in op de boerderij van zijn aanstaande vrouw Theodora Versteegh. Deze boerderij met 25 hectare land lag in de gemeente Wilnis aan de Geer en was sinds 1884 in bezit van deze familie. Tot 1915 behoorde de zogenaamde brug van Spengen bij deze boerderij. Men had ook het recht om tol en bruggeld te vorderen. Net als de boerderij van zijn vader noemt hij deze ook 'Nooitgedacht'. Diens zoon Cornelis Petrus van april 1901 neemt de boerderij aan de Geerkade over. In 1936 wordt de boerderij, gedwongen door de moeilijke economische omstandigheden, in de crisistijd verkocht voor/ 31.700,- aan de familie Van Schie, die er nu nog woont. Cornelis zelf vertrekt in 1939 met zijn vrouw en negen kinderen naar Albergen in Twente.

2. Gijsbert, geboren in 1786, trouwt met Adriana van Scheppingen, geen kinderen.

3. Martinus (Maarten), gedoopt in 1787, trouwt met Grietje Verlaan en later met Cornelia van Tol. Zeven kinderen, geboren in Mijdrecht, waarvan er vijf jong overlijden.

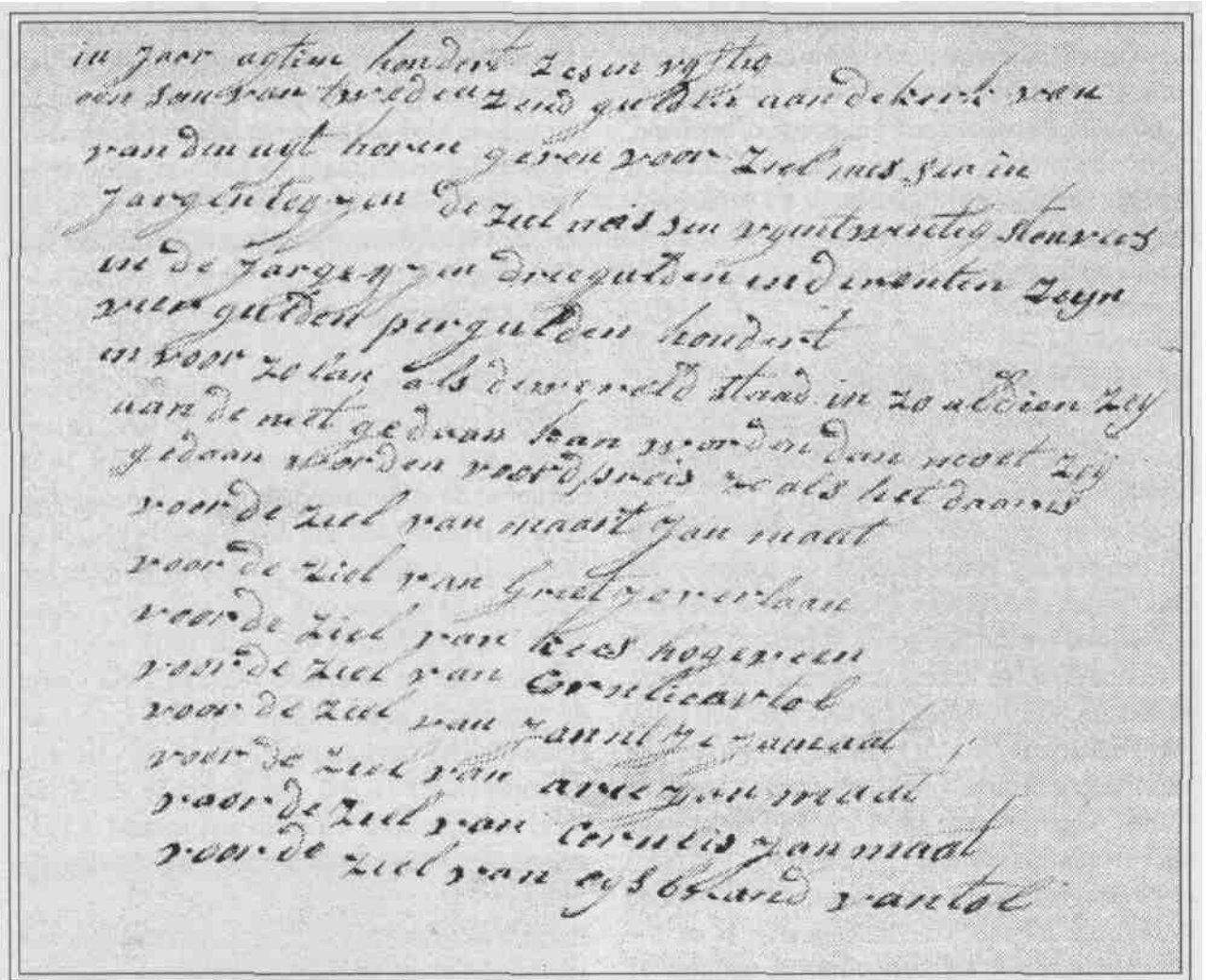
4. Joannes, geboren in 1796, is de stamvader van de Mijdrechtse tak. Bij zijn huwelijk in 1820 met de Limburgse Anna Maria Beekmans is hij scheeptimmerman.

Na het overlijden van zijn vrouw in 1835 is hij in 1843 getrouwd met Antje van Tol. Die was het jaar daarvoor weduwe geworden van Maarten Könst uit Leimuiden bij wie ze twaalf kinderen had. Hij gaat met zijn kinderen op de boerderij van zijn vrouw in Leimuiden wonen.

Eén van de zeven kinderen van Joannes is Hendrikus, geboren in 1826. Hij trouwt in 1850 met Gerarda Könst, dochter van bovengenoemde Maarten. Ze gaan wonen in De Hoef, gemeente Zevenhoven, op de boerderij naast de scheepswerf van Koeleman.

Dat was de boerderij van Cornelis van der Vlucht,

Overeenkomst familie Janmaat met de kerk van Uithoorn:

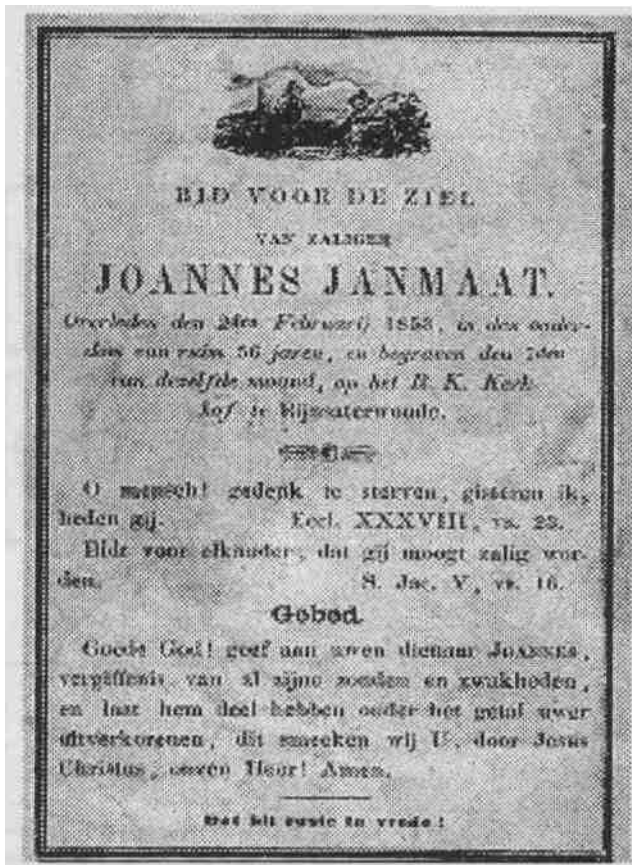

Ter verduidelijking:

in jaar agtine hondert zes en vijftig
een som van twe deuzend gulden aan
de kerk
van van den uythoren geven voor
zielmissen in jargenteyjen.
De zielmissen vijentwintig steuvers en
de jargeyjen driegulden en de renten
zeyn vier gulden per gulden hondert
en voor zo lan als de wereld staad in zo
aldien zey aan de niet gedaan kan
worden dan moet zey gedaan worden
voord pre/s zoa/s het daar is

voorde ziel van maart jan maat
voorde ziel van Grietje verlaan
voorde ziel van kees hogeveen
voorde ziel van comelia v tol
voorde ziel van Janntje jamaat
voorde ziel van arie janmaat
voorde ziel van Cornelis janmaat
voorde ziel van eysbrand van tol

LET OP! In de maanden juli en augustus is er op dinsdagavond GEEN verenigingsavond in het gemeentearchief (gemeentehuis) aan de Croonstadlaan 111 te Mijdrecht

die getrouwd was met een zus van zijn vader. De oudste zoon, Johannes, trouwt twee maal (Antonia de Wit en Agatha Schutter) en gaat aan de Mijdrechtse kant van de Kromme Mijdrecht² wonen. Via zijn vele zonen bestaat er nu een groot aantal nakomelingen in Mijdrecht, Kamerik en omstreken. Van deze familie hebben er velen een prominente plaats ingenomen in de plaatselijke politiek en het kerkelijke en verenigingsleven. Ook nu nog kennen we daar aan de Oostzijde de boerderij van Wim 'Schijn Bedriegt' en Johan

Gegevens afkomstig van:

Rijks Archief
Diverse Gemeente- en Streekarchieven
Mevr. E. K. Ankone Janmaat
Dhr. C.A.M. Smits

Utrecht, Den Haag

Oldenzaal
Ridderkerk

Mijn belangstelling voor de familie Janmaat komt voort uit het feit dat de grootmoeder van mijn vrouw zo heette én dat ze bij pleegouders Janmaat is grootgebracht. Bij het nazoeken van de familierelatie tussen deze twee moest ik terug naar Waddinxveen 1684-1685, wanneer de twee halfbroers geboren worden uit dezelfde vader en twee verschillende moeders.

Janmaat.

Een andere zoon, Johannes Adrianus (Hannes), trouwt met de Nieuwkoopse Cornelia van der Weijden en blijft op de boerderij wonen en dat is de bakermat van de Zevenhovense tak. Van 1930 tot 1970 bezitten drie van zijn zoons, Hein, Martien en Theo, drie boerderijen in het Zevenhovense deel van de Hoef, ook weer aan de Amstel.

Net zoals zijn aan de overkant van de Kromme Mijdrecht wonende broer is hij ook een groot voorvechter van een eigen Katholiek kerkgebouw in De Hoef.

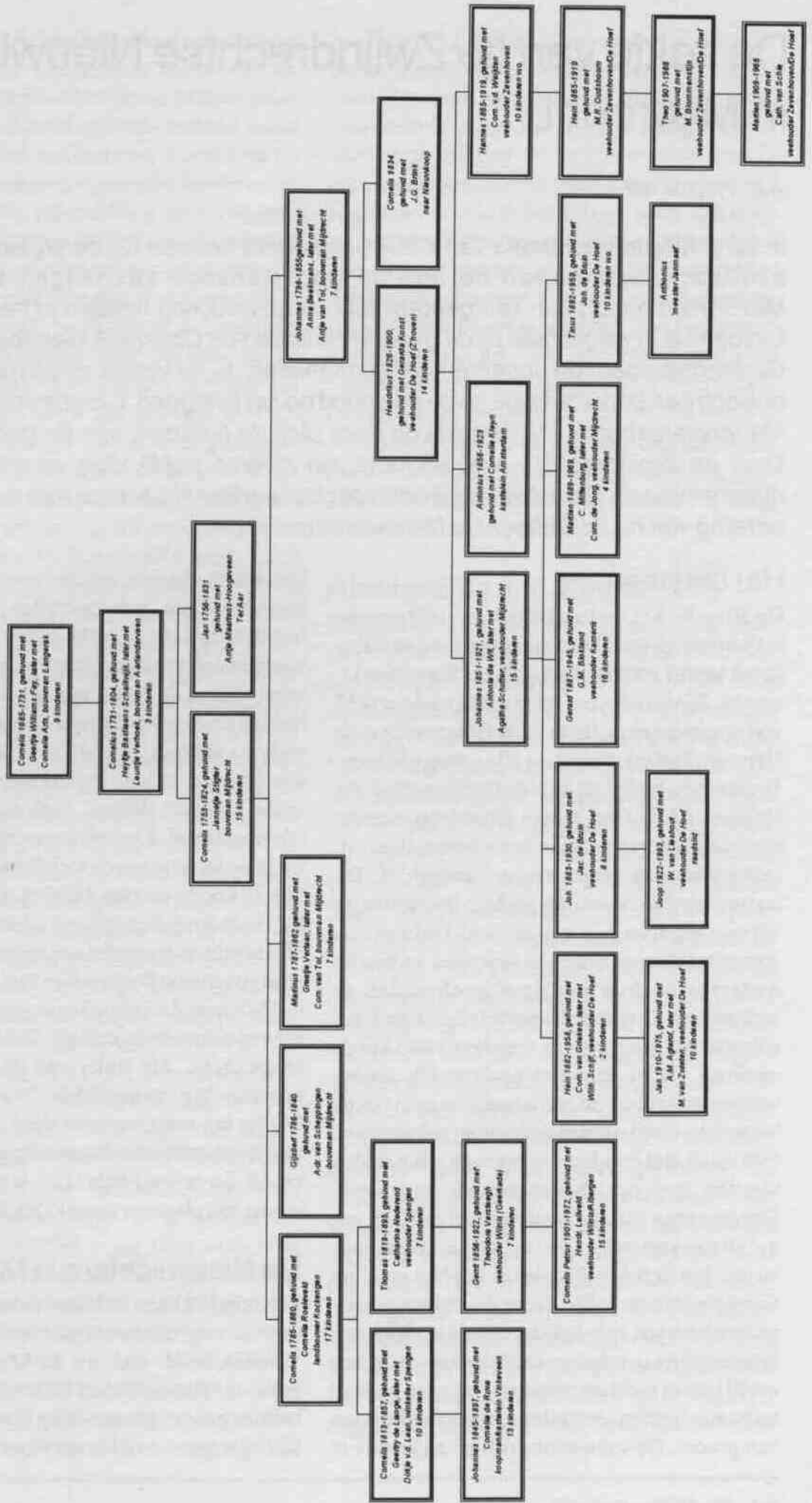
We zien dus twee hoofdtakken met één gezamenlijke voorouder. Het is een vanouds Katholieke boerenfamilie. Door omstandigheden gedwongen zie je steeds meer beroepen voorkomen, aanvankelijk nog met de landbouw verband houdend zoals slager, melkventer/melkboer, koopman, tuinder. In de huidige tijd wijkt de familie niet af van de doorsnee Nederlandse familie en komen er allerlei beroepen in voor met toch nog een flink aantal agrariërs.

Voetnoten:

¹ Een akte van indemniteit werd bij vertrek uit de gemeente door de kerkelijke of burgerlijke overheid van de oude gemeente afgegeven en moest voorkomen dat de nieuwe vestigingsplaats financieel aansprakelijk zou worden gesteld als men onverhoopt armlastig zou worden

² De Kromme Mijdrecht wordt ter plaatse altijd Amstel genoemd

Janmaat 2

De sekte van de Zwijndrechtse Nieuwlichters in Mijdrecht

door Fred de Wit

In verschillende nummers van De Proostkoener hebben wij de afgelopen periode aandacht besteed aan de diverse godsdienstige stromingen welke in de Mennonietenbuurt een kerkgebouw tot hun beschikking hebben of hebben gehad. Uitvoerig is er stilgestaan bij de geschiedenis van de Christelijk Gereformeerden, de Gereformeerden, de Joden en de Mennonieten. In de vorige eeuw heeft er echter ook nog een godsdienstige sekte gewoond op het landgoed 'Groenewoud', vlak bij de Mennonietenbuurt. Thans staat op deze plek de boerderij van de familie H. Stam. Over de Zwijndrechtse Nieuwlichters zijn diverse publikaties verschenen. In dit nummer van de Proostkoener wordt speciaal aandacht besteed aan de Mijdrechtse afdeling van de Zwijndrechtse Nieuwlichters.

Het ontstaan

Op 20 april 1823 ondertekenden circa 20 mensen in Puttershoek een akte waarin zij een eigen uitleg gaven aan het hoofdstuk uit de bijbel Romeinen 11, vers 36, Zij vormden een sekte welke reeds in 1817 was opgericht en zich niet meer thuis voelde in de Hervormde Kerk omdat zij alle gezag afwezen. Voortaan noemden zij zich de Gemeenschap der Heiligen of de Christelijke Broedergemeente. Buitenstaanders noemden hen Nieuwlichters of aanhangers van het zwavelstokkengeloof. Dit laatste, omdat zij om de nodige inkomsten te verwerven door het gehele land trokken om zwavelstokken en dozen te verkopen en daarbij ondertussen hun heilsleer probeerden te verkondigen. Omdat de Nieuwlichters alleen Jezus wilden navolgen waren zij ongehoorzaam aan de overheid omdat deze een onchristelijk gedrag vertoonde. Vandaar dat hun huwelijken niet voor de burgerlijke stand werden gesloten en geboorten en overlijden niet werden aangegeven. Hun doden werden wel op de kerkhoven begraven. Gemeenschap van alle goederen was ook een van de uitgangspunten van de sekte. Eveneens weigerden de mannelijke leden om hun militaire dienstplicht te vervullen. Door dit anti-autoritair gedrag kwamen zij in botsing met de landelijke en gemeentelijke overheden. Dat leidde ertoe dat een aantal hunner werd opgepakt en gevangen gezet of tot boetes werden veroordeeld, soms zonder vorm van proces. De substituut-griffier van justitie te

Dordrecht, die één van de Nieuwlichters moest berechten, liet zich ontvallen: *"Het zou een weldaad zijn als ze jullie lieten verzuipen"*. Zij waren er ook op uit om de autoriteiten te prikkelen, want tijdens de tegen hun gevoerde processen hielden zij voor het gerecht de pet op, spraken de rechters aan met 'vriend' en de brieven welke zij aan Zijne majesteit de Koning stuurden, hadden als aanhef "geliefde Willem". Toch waren zij nooit grof of minachtend. Zij gedroegen zich weerloos en kwamen fel op tegen de sociale misstanden van die tijd. In koude winters deelden zij erwtensoep en kleren uit aan de behoeftige medemensen. De eerste Nieuwlichters woonden een tijdje in Waddinxveen en om beurten in Polsbroek en Puttershoek alvorens in 1829 naar Zwijndrecht te vertrekken, waar de scheepstimmerwerkplaats 'Welgelegen' werd aangekocht. Als leider van de Zwijndrechtse gemeenschap van inmiddels 150 zielen trad Stoffel Muller op, maar wanneer deze in 1833 komt te overlijden ontstaan er tegenstellingen. Die ontstaan omdat zijn vrouw, Maria Leer, de leiding overneemt en niet zijn plaatsvervanger Dirk Valk.

De Nieuwlichters in Mijdrecht

Reeds in 1823 had de Nieuwlichter Dirk Valk, die een vermogend man was, het verlaten landhuis 'Groenewoud' vlak bij de Mennonietenbuurt gehuurd. Kennelijk had hij toen nog niet al zijn bezittingen in de gemeenschap ingebracht. Hiervoor had hij nog enige tijd in het Woerdense Verlaat bij

Wilnis gewoond. Bekeerlingen hier waren onder andere de smid Lambertus Horsting, de sluiswachter Lambertus Mulder en de kleermaker Dirk Jacob Lagerman. Lagerman had een aantal dochters, welke zich met hun mannen eveneens tot de sekte hadden bekeerd, waaronder Jacoba welke met de arbeider Jan van den Berg getrouwd was. Met z'n allen trokken ze in bij de smid Horsting en leefden daar in gemeenschap van goederen, schaften het burgerlijk huwelijk af en gaven ook de geboorte van de kinderen niet aan bij de burgerlijke stand. Omdat dit een strafbaar feit was, dat de Wilnise overheid niet tolereerde, en nogal wat boetes opleverde, werd dat principe in 1825 verlaten. Daar leefden ze volgens de burgemeester verderrustigen leverden geen overlast op. In Wilnis had het gezin van de schoenmaker Dirk Zoet, oorspronkelijk afkomstig uit Amsterdam en daarvoor lid van de Hervormde Kerk, zich eveneens bij de Nieuwlichters aangesloten. Dirk Valk was schout en gemeentesecretaris van de gemeente Waddinxveen geweest, maar werd ontslagen uit deze functies omdat zijn godsdienstige opvattingen in strijd waren met zijn ambtelijke verplichtingen. Denk maar aan de opvattingen van de Nieuwlichters over de registratie van huwelijken. In Mijdrecht was Dirk Valk de onbetwiste leider en hij onderhield niet alleen intensieve contacten met Zwijndrecht en de Mijdrechtse Hervormde dominee Cats Wor, maar ook met de Franse Saint-Simonisten van graaf Saint Simon. In Mijdrecht was roken verboden en dagelijks werden er op 'Groenewoud' kranten gelezen, want de Nieuwlichters dienden wel op de hoogte te blijven van het wereldgebeuren teneinde daar de conclusies uit te trekken voor het toekomstige koninkrijk Gods. De boerderij 'Groenewoud' herbergde op haar hoogtepunt in 1834 80 personen maar in 1843 waren het er nog maar 30. In 1846 is het laatste gezelschap uit elkaar gegaan. Omdat 'Groenewoud' volkomen geïsoleerd lag van Mijdrecht en slechts via één weg bereikbaar was, omdat de aangrenzende polder toen nog niet was drooggemalen, bestond het contact met het dorp Mijdrecht veelal via vervoer met bootjes. De Mijdrechtse overheid bleef echter de Nieuwlichters in de gaten houden want in 1831 meldde burgemeester J. Verdam de gemeenteraad: *"Dirk Valk is het hoofd van een groot huisgezin, tellende meer dan 60 zielen, waarvan ruim 20*

kinderen [...] welk huisgezin zich voor een groot gedeelte geneert met het maken en debiteren van zwavelstokken en papieren doozen, terwijl daaronder begrepen zijn eenige schippers die met hunne vaartuigen de zwavelstokken etc. in groote partijen alomme naar elders vervoeren." Klachten waren hem niet bekend, want *"ofschoon zij bij het rondventen met hunnen klijnhandel, met deze of geenen godsdienstige gesprekken hebben aangevangen, zeker lijk met het oogmerk om voor hun bijval te vinden"*, had hij nimmer vernomen dat dit met een *"onbelamelijken aandrang geschiede"*. Dirk Valk probeerde ook dominee Cats Wor van de Hervormde Kerk te Mijdrecht tot andere gedachten te brengen. In het boek 'Hervormd Mijdrecht', geschreven door Dominee Haitsma, worden deze contacten uitvoerig beschreven.

Afscheiding van Zwijndrecht

Langzamerhand groeiden de groepen in Mijdrecht en Zwijndrecht uit elkaar. Er ontstonden verschillen van inzicht over de beleving van het huwelijk en de militaire dienst. Alhoewel het burgerlijk huwelijk door de Nieuwlichters niet werd erkend, vond binnen de gemeenschap wel een officiële huwelijksplechtigheid plaats. Een huwelijk mocht niet beneden de 24-jarige leeftijd worden gesloten en de gehele gemeenschap moest toestemming geven voor het huwelijk. De echtelieden beschouwden zich dan officieel als gehuwd maar de burgerlijke overheid weigerde hiervan de erkenning. Op 21 december 1832 noteerde de burgemeester van Mijdrecht de aangifte van de geboorte van Martha, geboren 19 december, dochter van Dina Zoet, zijnde ongehuwd. Volgens de Nieuwlichters was zij echter wel gehuwd. Men deed dus toen wel aangifte van een geboorte. In 1830 werden veel jongelui vanwege de Belgische opstand onder de wapenen geroepen. De Mijdrechtse groep was fel tegen het dragen van wapens en de koning ontving vanuit Mijdrecht een uitvoerig verzoek om vrijstelling. Dit werd niet ingewilligd maar de betrokkenen werden wel te werk gesteld in de spijskamer van het militair hospitaal te Utrecht. Leden van de sekte, die reeds in militaire dienst waren, kregen opdracht van de sekte om "alleen de militaire klederente dragen [...] uitgenomen als zij in de kaseme zijn en haar werk

Doverham 3 July 1865.

te Edam 20 Junij 1788. Geb.

Wrouw V. Stratton geb. Maria Leer

M. Leer' Wendt
mevrouw met haar
gezin, in al de tegenhede
en voorspoede van dit
jaar veel heil en
zeggen

1864 January Vrijdag.

Portret van Maria Leer met een begeleidende Nieuwjaarswens aan mevr. wed. Reuvens te Leiden

doen, dan bedienen zij zich van hunne slaapmutzen; ook dragen zij geen petten". De militaire tekenen waren nu eenmaal tekenen van de verwording van de maatschappij.

Maria Leer en de veelwijverij

In 1833 komt Stoffel Muller, de leider van de sekte in Zwijndrecht, te overlijden. Zijn vrouw, Maria Leer, werpt zich dan op als de nieuwe leidster van de sekte. Bij een bezoek aan Zwijndrecht worden de Mijdrechtse broeders en zusters echter geconfronteerd met het feit dat Maria inmiddels was gaan samenwonen met een man. De gemeenschap had hiervoor echter geen toestemming verleend. Ze wilde zelfs de veelwijverij invoeren. De Mijdrechtenaren keurden "de gemeenschap der vrouwen" fel aten zagen dit als een dwaling. Zij deden dat in een verklaring op 10 maart 1834, waaronder zij allen hun handtekening plaatsten. Tot burgemeester Verdam drongen de geruchten van de veelwijverij van de Nieuwlichters ook door. Hij spoedde zich naar 'Groenewoud' en in tegenstelling tot andere burgemeesters, die hardhandige maatregelen hiertegen voorstonden, raakte hij in gesprek met Dirk Valk en constateerde dat er bij de Mijdrechtse Nieuwlichters van veelwijverij geen sprake was. Er ontstond door het diplomatieke optreden van de burgemeester een goed overleg zodat Dirk Valk zijn bezwaren tegen de burgerlijke stand introk. Over de Nieuwlichters schreef de burgemeester dat zij: *"niet tegenstaande zulk eene aanmerkelijke verzameling van veelal elkander vreemde menschen doorgaans zij stil en vreedzaam leven; immers is mij nog nooit een klagt van anderen tegen hun ingebracht; en dit getuigenis ben ik jegens Valk en zijn gezin aan de waarheid verschuldigd"*. De breuk met Zwijndrecht werd helemaal compleet door het optreden van Maria Leer tijdens een bezoek aan 'Groenewoud' op een dag dat Dirk Valk afwezig was. Toen Valk's avonds thuis kwam vond hij Maria aan het hoofd van de tafel zitten. Een ereplaats welke zij niet wenste te verlaten. Daarop werd zij door Valk en een van de andere leden bij armen en benen gepakt en buiten het hek van de tuin gedeponneerd.

Geraadpleegde bronnen:

Dr. J. Haitsma, *Hervormd Mijdrecht*

B.J. Bolhuis, *Zwijndrechtse Nieuwlichters in Mijdrecht B. de Groot De Zwijndrechtse Nieuwlichters Maurits Verhoef. Uit de negentiende eeuwrg. 19 nr. 2 juni 1995, Zuster Dient/e en broeder A.J.G. Stijffhorst. Twee Zwijndrechtse Nieuwlichters.*

Voedselgebrek

Een andere oorzaak van verwijdering was de voedselverdeling tussen Zwijndrecht en Mijdrecht. Op 13 december 1834 kreeg de Mijdrechtse groep, welke toen uit 78 personen bestond, 50 mud aardappelen uit Zwijndrecht mee. De Mijdrechtenaren vonden dat oneerlijk want 100 personen in Zwijndrecht kregen 260 mud. In Zwijndrecht bleken ook nog een groot aantal zijden spek en 30 hammen aanwezig te zijn. Het water liep hen uit de mond maar ze mochten niets meenemen. Op 16 maart 1835 deelde Dirk Vlak mede dat ze in Mijdrecht gebrek leden. Door de honger gedreven wilden 34 personen naar Zwijndrecht verhuizen. Zwijndrecht reageerde afwijzend. Als alle leden uit Mijdrecht naar Zwijndrecht kwamen, waren ze welkom, anders niet. De officiële scheiding volgde in 1836. Door de ruzie om Maria Leer raakte de sekte in Zwijndrecht verdeeld en deze werd in 1843 ontbonden. Kleine groepen vertrokken en een aantal sekteleiden emigreerden naar Amerika waar zij zich later bij de Mormonen aansloten. Ook in Mijdrecht ging het minder goed. De verkoop van de zwavelstokken en dozen liep terug en de inkomsten verminderden. Burgemeester Verdam schreef: *"de zwavelstokken en dozen verkoop waarmede ze het zoo verre gebragt hebben en waarvoor ze zich noch nimmer voor onderstand hebben aangemeld loopt terug waardoor er armoede was ontstaan, veroorzakende dat verscheidene het gezin verlaten hebben."*

In 1850 verliet ook de enige dochter van Dirk Valk met haar man 'Groenewoud' en vestigde zich in Alphen aan de Rijn. Wanneer de inmiddels demente Dirk Valk in 1852 met zijn vrouw volkomen gedesillusioneerde naar Den Helder vertrekt, blijven er nog twee families over die zich ook niet meer leden van de Christelijke broedergemeente noemen. In 1882 kocht Dirk van den Berg 'Groenewoud' van de dochter van Dirk Valk. Als tenslotte het gezin van de familie van den Berg alleen overblijft, sluiten de kinderen hiervan zich weer aan bij de Hervormde Kerk. Eind van de vorige eeuw werd 'Groenewoud' gesloopt. Het pand en de Nieuwlichters zijn dan historie geworden.

Monumenten in De Ronde Venen

Op de ontwerp van de gemeentelijke monumentenlijst komen ongeveer 150 objecten voor die mogelijk in aanmerking komen voor plaatsing op de rijks- c.q. gemeentelijke monumentenlijst. Eén van deze objecten is een boerderij aan de Provincialeweg onder Vmkeveen.

Straatnaam en plaats: Provincialeweg 14, I'mkeveen
Bouwjaar: 1925
Bouwtype: Boerderij met ronde veestal
Materialen en elementen:
Gevels: Baksteen (halfsteens verband); rechts ankers; trasraam
Dak: Zadeldak; gesmoorde tuiles du Nord

Beschrijving:

Woonhuis Boerenwoonhuis, gelegen op de hoek van de Provincialeweg en de Hoofdweg, met de nok evenwijdig aan de Provincialeweg. De voorgevel bevat drie schuifvensters met middenstijl en roedenbovenlicht onder decoratieve strekkenlaag. Linksonder bevindt zich een kelder venster met diefijzers. De linkergevel bevat drie schuifvensters van hetzelfde type dat ook in de voorgevel is toegepast. Verder is er een stenen boenhok onder zadeldak, waarvan de van oorsprong open zijde met baksteen is dichtgezet. De rechtergevel bevat vier schuifvensters. Aan de achterzijde is een tussenlid gemaakt met een opgeklampte deur. Dit lid verbindt boerderij en veestal. Het huis heeft nog de oude structuur en vele details.

Veestal: De ronde veestal is uitgevoerd in baksteen (halfsteens verband) met verschillende (dubbele) deuren en gietijzeren stalvensters. Het ronde tentdak is gedekt met riet en wordt bekroond door een houten opzetstuk met ventilatie-openingen. Het interieur bestaat uit een centrale ronde ruimte met daar omheen de groep. Het dak wordt gedragen door zes standers. Ter plaatse van de doorgangen van huis naar stal en van stal naar kapberg zijn houten schotten geplaatst. Bij de eerste bevindt zich bovendien een gemetselde pompbak. De stal staat op een betonnen plaat.

Erf Het erf is bereikbaar via een oprit rechts van de boerderij. Achter de veestal staat een kapberg met rieten kap en drie betonnen roeden. Oorspronkelijk had de berg zes houten roeden. Langs de rand van het erf staat opgaand geboomte.

Redengeving Dit pand wordt van belang geacht vanwege: -architectuurhistorie,

-het bouwtype boerenwoonhuis met aparte ronde veestal

- een duidelijk naar aanleiding van functionele eisen (een goede bereikbaarheid van het vee, geen gevaar van trappen op spenen, gemak van voeren, eenvoudig te verlichten, goedkoop i.v.m. klein dakoppervlak enz.) ontwikkeld bouwtype, typerend voor de rationalisering van de landbouw van het eerste kwart van de twintigste eeuw;

- gaafheid van hoofdvorm en detaillering, inclusief interieur, van woonhuis en veestal; erf met hooiberg en geboomte; samenhang met de landelijke (agrarische) omgeving;

- cultuurhistorie, vanwege de plaats in de agrarische geschiedenis van De Ronde Venen;

- de markante plaats nabij een kruising; de zeldzaamheid van ronde veestallen.

Aan de bouw van deze boerderij is nog een interessante geschiedenis verbonden want het gaat in feite om de bouw van twee identieke veestellingen. In Linschoten woonde aan het begin van de twintiger jaren Adrianus Comelis Roeleveld met zijn gezin. Het was in de tijd van het droogmaken van de polder Wilnis-Veldzijde waardoor de bestaande boerderijen langs de Herenweg volledig werden afgesloten van hun ruim twee kilometer zuidelijker gelegen gronden. Deze gronden kwamen te koop. De uit Wilnis afkomstige Roeleveld kocht omstreeks 1923 weidegronden gelegen ten zuiden van de Bovendijk te Wilnis. Hij moest daar echter nog wel een boerderij bouwen. Nu wil het geval dat Roelevelds broer Theodorus kapelaan was te Denekamp. Tijdens een bezoek aan Denekamp kwam de bouw van een nieuwe boerderij in Wilnis ter sprake en de gebroeders Roeleveld bezichtigden een boerderij met een ronde veestalling. Een ronde veestalling was in het oosten van het land geen zeldzaamheid. Het leek boer Roeleveld wel wat, omdat in een stal waar de koeien rond de deel stonden het voeren en uitmesten van het vee minder arbeidsintensief was. Thuis gekomen overlegde hij met de Wilnise architect B. van Rinsum en gaf hem opdracht een dergelijke boerderij te ontwerpen. Na een bezoek aan het oosten van het land voldeed van Rinsum aan zijn opdracht en de boerderij werd gebouwd en is nog steeds aanwezig op Bovendijk nr. 31. De gebouwen werden in mei 1924 in gebruik genomen. Er konden 21 koeien worden gestald en dat was voor die tijd een vrij groot bedrijf. Er is thans geen veehouderij meer in gevestigd maar de gebouwen worden bewoond en gebruikt door de zoon van de bouwer het oud-raadslid van Wilnis de heer J.P. (Joop) Roeleveld. Er waren echter in De Ronde Venen nog meer boeren die in die tijd met bouwplannen rondliepen. Zo ook Jacob van der Weijden uit Waverveen. Hij bezat grond langs de Hoflandseweg (thans Provincialeweg/hoek Hoofdweg) in de polder Groot-Mijdrecht en wenste daarop een boerderij te bouwen. Door zijn kennis Roeleveld werd hij eveneens op het idee gebracht om een ronde veestalling te bouwen en hij zocht en kreeg contact met de architect B. van Rinsum. Deze bedacht zich niet lang, nam de tekeningen van Roeleveld en plakte over diens naam de naam van Van der Weijden en het ontwerp was gereed. Ook in dit geval kwam het tot een opdracht voor de bouw. In deze boerderij wordt nog steeds een veehoudersbedrijf uitgeoefend. Het wordt gebruikt door een zoon van de bouwer de heer W.H. van der Weijden. Op deze wijze werden dus twee boerenbedrijven gesticht met de voor deze streek zeer zeldzame ronde veestallen.

Rectificatie

In de beschrijving bij de foto van boerderij Baambrugse Zuwe 1 in Vinkeveen in De Proostkoerier van maart 1997 wordt als bouwjaar van dat pand genoemd: omstreeks 1910. Dit jaartal is overgenomen uit de beschrijving in de ontwerp-monumentenlijst van de gemeente De Ronde Venen. Dit is volgens de heer A.C. Turkenburg niet juist, want hem is bekend dat de boerderij in 1840 door Klaas Beuker uit Baambrugge is aangekocht. Uit het kadaster van 1832 kan worden opgemaakt dat dit pand toen reeds bestond. Welke verbouwingen er sindsdien /ijn uitgevoerd is niet meer na te gaan. want de eerste bouwvergunningen dateren van na 1900, Het onderzoek is nog niet afgerond en indien nodig zal op deze zaak worden teruggekomen.

Aanvullingen en reacties

In de Proostkoerier nummer 4 van 1996 werden in het artikel op pagina 5 volgens A.M. van Leeuwen de jongelui, die zich op het ijs waagden, poempie-lopers genoemd. In Vinkeveen noemde men die roempie-lopers. De echte durvers behaalden roem door nog een keer over het stukgelopen ijs te lopen, waar anderen afhaakten. Die jongens behaalden roem; vandaar: roempie-lopen. Natte kousen werden op de ruggen van de koeien gedroogd; dit gebeurde in de stal van familie De Bruin in De Heul. Erkende roempie-lopers waren Joop Kempers en Gerard Liesveld.

Toon Kolenberg, Vinkeveen

In de Proostkoerier nummer 1-1997 staat op bladzijde 8 een foto van de rooms-katholieke kerk met een woning. In deze dubbele woning woonde aan de zuidzijde Cornelis Bosman en zijn vrouw Mie Kok. Zij hadden vier kinderen: twee jongens en twee meisjes. De woning aan de noordzijde was de kosterwoning. Hier woonde van 1912 tot 1918 koster Teun Kolenberg. (zie nevenstaande foto).

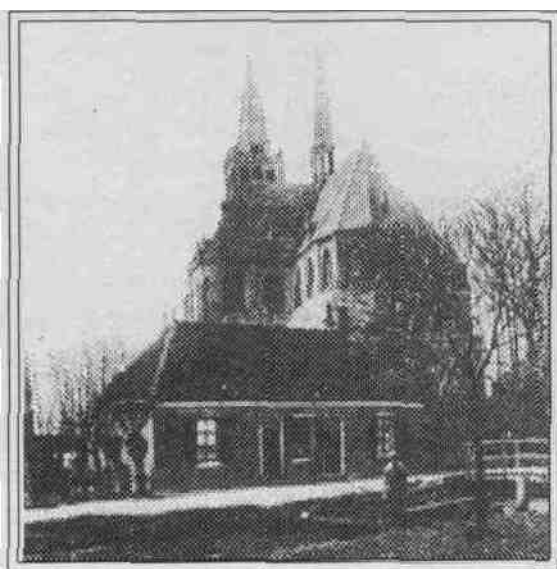
Toon Kolenberg, Vinkeveen

bidz. 23 een foto van o.a. Mühiradt. Deze foto heb ik ook in mijn bezit. Volgens een aantekening achterop, geschreven door mijn vader Teun Kolenberg, is deze prent genomen bij het afscheid van burgemeester Mühiradt. De foto werd gemaakt door fotohandel Q. Zaal, Heerenweg V 185, Vinkeveen.

Toon Kolenberg, Vinkeveen

In de Proostkoerier van maart 1997 staat op pagina 20 t/m 22 het stuk 'Bozenhoven/Mijdrecht' van de heer A.L.Th. Verhaar. Bij het bijschrift van de foto 'De elfhuizen' moet toegevoegd worden: Links op de foto zijn twee van de drie dubbel-woonhuizen van in die tijd Frans Verweij te zien. Daar voorbij staat het woonhuis met de werkplaats van schilder Doesburg.

A.L.Th. Verhaar, Amstelhoeck

In laatste Proostkoerier staat op blz. 36 dat de lijfspreuk van de Zeeuwen luidt:

"Luctor et emergo" (ik worstel en kom boven).
Ik heb van een Zeeuw een toevoeging op de vertaling gehoord. Volgens Jan Lievense is dat:
"Ik worstel en kom boven, maar drijf af!!"

Toon Kolenberg, Vinkeveen

OPROEP

Regelmatig ontvangt de redactie van 'de Proostkoerier' op- en/of aanmerkingen op de geplaatste artikelen. Dit wordt bijzonder op prijs gesteld. Vanaf dit nummer willen wij een bladzijde reserveren voor al uw reacties.

Doelstelling

De vereniging stelt zich ten doel de belangstelling te wekken voor de geschiedenis van De Ronde Venen en een stimulerend aandeel te leveren in de ontwikkelingen tot de regionale en lokale geschiedbeoefening in De Ronde Venen in de ruimste zin.

Bestuur

voorzitter monumentenzorg	P.C. Grundmann Herenweg 38, Wilnis	tel. 0297-281578
vice-voorzitter, genealogie en paleografie	H.J. Röling Middenweg 1, Mijdrecht	tel. 0297-561474
secretaris, heemkunde en tentoonstellingen	H. Strubbe Kievitslaan 70, Vinkeveen	tel. 0297-262560
2e secretaris, externe activiteiten	Mevr. M. Th. Pietersen-Mourits Dr. J. Severijnplantsoen 2, Wilnis	tel. 0297-282462
penningmeester	Mevr. B. van Tol-Burgers Padmosweg 38, Wilnis	tel. 0297-284213
2e penningmeester, ledenadministratie	N. van Beek Irenestraat 14, Wilnis	tel. 0297-284234
bibliotheek en documentatie	A. Hagen Toermalijn 1, Mijdrecht	tel. 0297-287550
'De Proostkoerier'	J.P.M. Toll Conincksmeer20, Vinkeveen	tel. 0297-264422
archeologie	A.W.M. van den Bosch Pijlstaartlaan 70, Vinkeveen	tel. 0297-263356

Postadres van de vereniging: Postbus 65, 3648 ZH Wilnis.

Verenigingslokaal: 'het Prinsenhuis', Prinses Withelminalaan 31, Mijdrecht.

Lidmaatschap

Lid worden kan door aanmelding bij de ledenadministratie op bovenstaand adres.

De lidmaatschapsbijdrage bedraagt f 30,- per jaar.

Bankrelatie: RABOBANK, Mijdrecht, rek.nr. 36.96.18.505. Gironummer van de bank: 283067.

Verenigingsavond

Iedere dinsdagavond (behalve in juli en augustus en tussen Kerstmis en Nieuwjaar) van 19.30 tot 22.00 uur in het gemeentearchief (gemeentehuis) aan de Croonstadtlaan 1 1 1 te Mijdrecht.